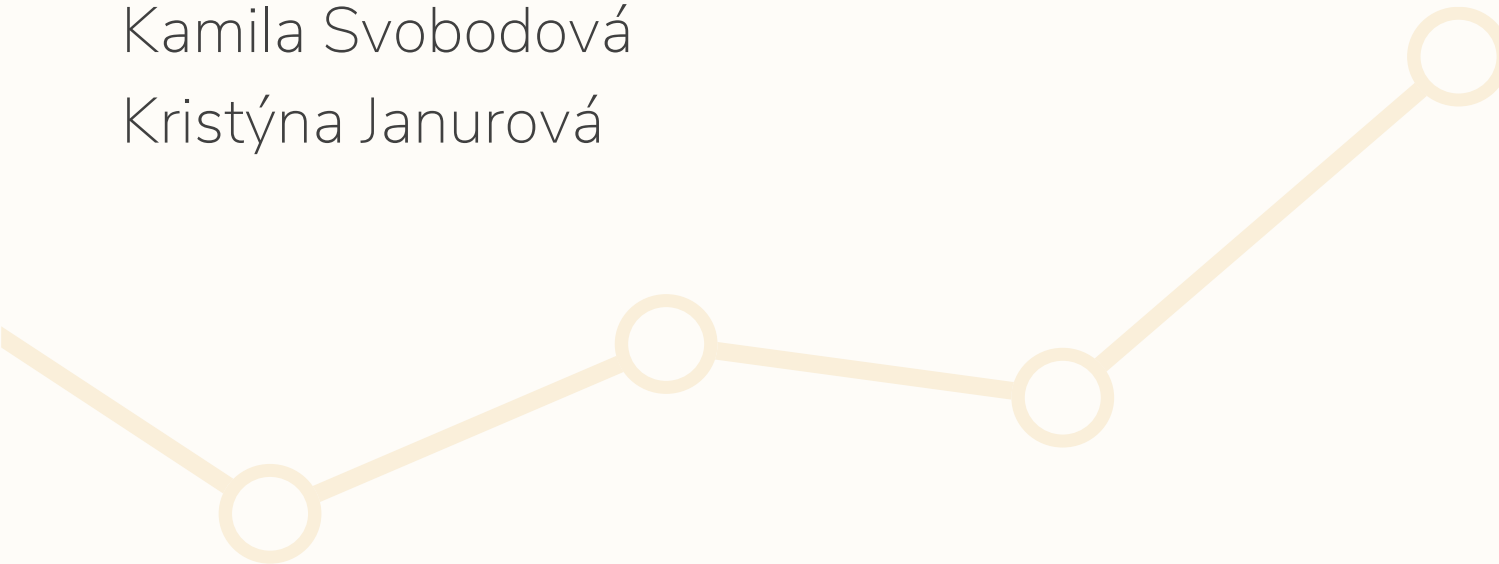

Mateřství v nezletilém věku

Kamila Svobodová
Kristýna Janurová

Úvod

- Projekt RILSA „Současná česká rodina a podpora jejích funkcí 2023–2027“
- <https://www.rilsa.cz/projekty/soucasna-ceska-rodina-a-podpora-jejich-funkci/>
- **Hlavní cíle výzkumu Maminkou před 18. narozeninami**
 - porozumět životní situaci, problémům a potřebám mladých matek a jejich dětí a přispět ke zlepšení podmínek a péče poskytované této zranitelné skupině
- **Cílová skupina:**
 - matky, které své první dítě porodily před dosažením 18. narozenin, v době výzkumu jim nebylo více než 25 let a o své děti pečují
- **Metodologie:**
 - kvalitativní výzkum – hloubkové rozhovory
28 maminek, 8 expertů

Demografický kontext reprodukčního chování nezletilých

- klesající trend v počtu těhotenství nezletilých
 - 2010: 1 773 těhotných, z toho **814 živě narozených dětí** (46 %)
 - 2023: 837 těhotných, z toho **445 živě narozených dětí** (59 %)
 - podíl živě narozených nezletilým matkám tvoří 0,5 % ze všech živě narozených dětí v ČR

	2010	2012	2014	2016	2018	2020	2022	2023
Počet živě narozených dětí podle věku matky								
do 14 let	15	12	6	14	14	19	21	12
15 let	74	53	62	47	59	64	39	44
16 let	250	225	230	223	202	162	141	122
17 let	475	483	412	417	353	358	327	267
Celkem	814	773	710	701	628	603	528	445
Počet potratů nezletilých žen								
Samovolné	113	148	124	107	77	97	59	54
UPT	840	661	625	519	429	391	338	332
Celkem	957	810	756	630	511	496	401	387
Počet těhotenství	1773	1590	1471	1337	1141	1103	934	837

Pozn.: Celkový počet potratů nezletilých žen je včetně mimoděložních těhotenství; celkový počet těhotenství je součtem celkového počtu živě narozených dětí, celkového počtu potratů a počtu mrtvě narozených dětí.

Demografický kontext reprodukčního chování nezletilých

- struktura ukončení těhotenství:
 - do 15 let nejčastěji UPT
 - od 16 let nejčastěji narození dítěte (mimo manželství)
 - podíly samovolných potratů nízké – do 10 %
- dívkám ve věku **17 let se rodí okolo 60 % ze všech dětí**
- významné **regionální rozdíly**:
 - nejvíce dětí v Ústeckém (v posledních letech přes 100 dětí, v r. 2023 pokles na 71) a v Moravskoslezském kraji (74)
- vyšší zastoupení **časnějších porodů** (zejm. mezi 34. až 35. týdnem)
- častější **nižší porodní hmotnost dětí**
- **otcové starší**, mnohdy již zletilí, avšak data jsou neúplná (neuvedené údaje do rodných listů); v r. 2023 pouze **14 dětí nezletilých otců**

Příčiny časného těhotenství

- rodinné a sociální zázemí - **rodiny s problematickými vztahy**, s výskytem sociálně **patologických** jevů (násilí, závislosti, chudoba, zanedbávání výchovy a péče u nezletilých), **neúplné** rodiny (úmrtí, uvěznění)
- rodiny s **nízkou vzdělanostní úrovní, častou nezaměstnaností**
- generační přenos problémů
- mnohdy problematické vztahy s partnery, často starší než matky
- 8 dívek otěhotnělo v průběhu pobytu v ústavním zařízení
- chybějící či nedostatečná osvěta o rizicích nechráněného pohlavního styku, možnostech antikoncepce, její finanční nedostupnost
- čtvrtina těhotenství **záměrná** - touha po lásce a rodinném bezpečí, naivita, nedohlížení důsledků svého rozhodnutí

Dopady těhotenství a mateřství

- více než polovina prvotní úvahy o **interrupci** (jen 3 matky by ji preferovaly) ⇒ rozhodnutí si dítě nechat
- **většinou kritické reakce** blízkých: konflikt s rodiči, odmítnutí rodinou
- **vztahy s otcem dítěte** se zhruba v polovině případů rozpadly
- **sociální izolace**, vyčlenění z vrstevnického kolektivu
- **přerušování vzdělávání** (většina jen ZŠ, ZŠ/SŠ nedokončilo 11 matek, po porodu pokračovala jen čtvrtina)
- ztráta domova (3 matky)
- **ale** někdy i **podpora** (širší) rodiny, partnera, přátel
- **impuls** k řešení problémů, přehodnocení priorit, předčasné dospění
- 6 maminek po otěhotnění umístěno do ústavního zařízení
 - **pozitiva**: bezpečí, zázemí, nastavení režimu, navyknutí na rodičovské povinnosti, pokračování ve vzdělávání, nácvik šetrnosti v hospodaření s financemi
 - **negativa**: odloučení od blízkých, kontrolované prostředí, někdy problematické vztahy

Současná životní situace

- většinou **zodpovědný mateřský přístup**
 - úsilí o **soběstačnost** (praktickou, finanční, bytovou)
 - seberealizace a nabytí sebevědomí skrze **mateřskou roli**
 - **ale** i nejistota, obavy, psychická nepohoda
 - často **chybějící** praktická a emocionální **pomoc a podpora** okolí
 - **špatná finanční situace**, závislost na dávkách (někdy dluhy, exekuce)
 - omezené možnosti vlastního výdělku
 - **nevyhovující bytové podmínky**, nedostupnost důstojného bydlení (přelidněné byty / ubytovny / drahé nájmy)
- ⇒ zásadním faktorem pro úspěšné zvládání mateřské role je psychická i praktická podpora okolí, ať už ze strany rodiny, ústavních zařízení, pracovníků OSPOD, sociálních služeb či dalších pomáhajících organizací

SVOBODOVÁ, Kamila, Kristýna JANUROVÁ, Magdalena BUBENÍKOVÁ, Tereza FRÖMMELOVÁ, Sylva HÖHNE & Jana PALONCYOVÁ, 2025. *Maminkou před 18. narozeninami: životní zkušenosti a potřeby nezletilých matek v České republice*. Praha: RILSA.

https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_580.pdf

Děkujeme za pozornost!

kamila.svobodova@rilsa.cz

kristyna.janurova@rilsa.cz

Tento výsledek byl finančně podpořen z institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace na léta 2023–2027 a je součástí výzkumného úkolu „Současná česká rodina a podpora jejích funkcí“ řešeného Výzkumným institutem práce a sociálních věcí, v. v. i., v letech 2023–2027.

Výzkumný institut práce a sociálních věcí, v. v. i.
Research Institute for Labour and Social Affairs
Jeruzalémská 1283/9, 110 00 Praha 1
rilsa@rilsa.cz, T: +420 221 015 844
www.rilsa.cz